

בעצתך תנחני

גליון שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ובעבודת ה'

גיליון 145

פרשת צו

המגילה המתקיימת מול העיניים

שעשו אבותינו, ונענשים באותם עונשים. אין בינינו נביאים (למרות שאנחנו מחפשים אותם בנרות, ומוצאים תחליפים עלובים בדמות הסתמכות על רמזים וחצאי מילים שאומרים אנשים גדולים), ולכן ניתנו לנו הנביאים הכתובים, כדי שנלמד אותם וננסה לחבר את דבריהם למציאות החיים שלנו. זה חלק בלתי נפרד מהתורה. התורה היא תורת חיים.

ואחרי כל ההקדמה הזאת, ברצוני לשתף מה שהרגשתי שזועק אלינו מתוך המגילה.

עם ישראל סופג גזירה קשה ונוראה, איום על השמדה כוללת אנשים נשים וטף. הקב"ה ברחמיו מגלגל את העניינים בצורה כזו שהמן מרגיז את המלך אחרי לילה ללא שינה, וה"סעיף" קופץ לאחשורוש לראש והוא תולה את המן על העץ וממנה את מרדכי במקומו.

עד כאן לא התחולל שום שינוי ממשי. הגזירה בעינה עומדת. לאחר מכן אסתר מתחננת להעביר את הגזירה – ובעצם **עניית בשלילה.** המלך מודיע שאין אפשרות להחזיר את האגרות. זה לא עובר בחוקי המדינה. מה כן? יש לו עצה חיוורת למדי: אני אפרסם שיש לכם גיבוי מלכותי להתגונן ולהשיב מלחמה שערה. זה הכל! תמיכה מלכותית בזכות שלכם להילחם על חייכם.

איפה מתרחש הנס הגדול? הוא מתרחש בשדה הקרב. היהודים נלחמים ומנצחים, והורגים בשונאיהם במספרים עצומים, ואיש לא עומד בפניהם כי פחדם נופל על כולם. שם מתרחש הנס, ושם גם נקבע תאריך השמחה. לא בכ"ג סיון שבו נשלחו האגרות השניות, לא בט"ז ניסן שבו נתלה המן, אלא בי"ד אדר שנה לאחר מכן. זה היום שבו הוכרע הקרב בניצחון משמעותי של עם ישראל. עד אז באמת לא היה שום נס משמעותי.

למה סיבב הקב"ה שזו תהיה צורת הנס? הרי אין לה מעצור להושיע. הוא יכול להפוך את ליבו של אחשורוש ולהשיאו עצה לבטל את האגרות הראשונות, נגד חוקי הממלכה. הוא יכול לעשות עוד דברים רבים, שיביאו את ישועת ישראל בצורה יותר חד משמעית. למה הנס הגיע דווקא בתורה כזאת?

לכאורה יש לבאר כך.

שורש החטא של עם ישראל דרש תיקון. מה היה החטא? מבואר בגמרא במגילה שהיו שני חטאים: חטא ההשתחויה לצלם בימי נבוכדנצר, וחטא ההנאה מסעודת אחשורוש. שני החטאים לכאורה נבעו מאותה נקודה. ההשתחויה לצלם לא היתה לכוונת עבודה זרה כמבואר בגמרא, וההשתתפות במשתה לא היתה כרוכה במאכלות אסורות. **הנקודה בשניהם היתה – הרצון להתקרב לגויים ולקבל את תרבותם, להיות חלק ממשפחת העמים.** בבבל זה התבטא בהשתחויה לצלם, ובפרס זה התבטא בנהנתנות. היהודים נסחפו אחרי האוירה הגויית.

וכשיהודי לא מרגיש שהוא אדם נפרד, שהוא משהו אחר, שאין לו מה לחפש אצל הגויים – הוא מסתכן בנפשו.

את המאמר הנוכחי היה ראוי אולי להדפיס לפני פורים, אך מה אפשר לעשות שהוא התחדש לי השנה תוך כדי קריאת המגילה. גם החלק האקטואלי שבו מתאים יותר לחדשות מהשבוע האחרון, כך שבאמת זה הזמן.

אתחיל מהסוף. השנה בקריאת המגילה הרגשתי שאמנם כאן מספרים על מאורע שקרה לנו לפני כאלפיים וארבע מאות שנה, אבל הסיפור הזה קורה לנו עכשיו שוב, ובשונה מהמגילה – אנחנו עדיין באמצע הסיפור. אנחנו בעיצומה של המלחמה מול אויבנו שקמו להשמידנו, ואין לנו שום מידע איך הסיפור הזה יגמר. יש רק מקור מידע אחד: "לא יטוש את ה' את עצמו ונחלתו לא יעזוב". המידע הזה לא יסולא בפז, והוא היחיד שיכול לתת מענה להרגיע את הנפש בימים אלה.

אני זוכה לשמש כבעל קריאה אצלנו בבית הכנסת. כאשר קראתי את הפסוקים "ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותיפול לפני רגליו ותבך ותחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים", הרגשתי שזה קורה לנו עכשיו. אנחנו מתנפלים לפני מלכו של עולם ומתחננים להעביר את רעת המן האגגי. יש לנו המן אחד כזה במנהרות עזה, ועוד אחד כזה בבונקר בלבנון, ועוד אחד, הגדול מכולם, באיזשהו ארמון באיראן, ועוד אחשורוש אנטישמי בוויינגטון, ואנחנו לבד מול כולם. אחרי הקריאה אמר לי משהו "כנראה שאחרי הכל אתה ליטאי, שמעו שאתה מתחבר יותר לחלק ה'איכה' של המגילה..." אבל מה לעשות שאנחנו באמת עדיין מצפים לישועה. לא הרגשתי שאני קורא סיפור של אנשי שושן, אלא שאני קורא את הסיפור שלנו, ובסיפור שלנו למרבה הצער עדיין אין "הפי אנד".

הענין הוא שכל מגילת אסתר, וכל "סיפור" התנ"ך בעצם, אינם סיפורים. כולנו יודעים שתנ"ך זה לא ספר היסטוריה אלא ספר קודש קדשים. הבעיה היא שלפעמים מרוב שזה מושרש אצלנו, אנחנו לא קוראים את התנ"ך כספר הדרכה ששייך לחיים שלנו אלא כעוד שטיקל תיירה שצריך להגיד עליו וורטים.

זה הענין, שהתנ"ך הוא חלק בלתי נפרד מהחיים שלנו. אנחנו עם ה', אותו עם בדיוק שנבחר לפני למעלה מ-3,300 שנים להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש. הקב"ה חפץ בנו בדיוק כמו שהוא חפץ בדור מקבלי התורה. אנחנו הממשיכים הישירים של דורותיהם של משה רבינו, של עתניאל בן קנז, של דוד המלך, של חזקיהו המלך, ושל עזרא ונחמיה. הקב"ה נתן את התורה לכל השושלת שזה כולל גם אותנו, והוא חפץ בנו ובמעשינו לא פחות ממה שהוא חפץ בדורות הקודמים.

אולי אפילו יש לנו חלק מרכזי בסיפור, יותר מהחלק של הדורות הראשונים – אם נזכה שהתיקון השלם יקרה בזמננו (כפי שזה נראה עכשיו שזה הולך לקראת הסוף, אבל מי יודע).

התנ"ך נכתב עבורנו כספר הדרכה, שנלמד מהדורות הקודמים. הנביאים נכתבו ברוח הקודש לדורות, כי ההיסטוריה תמיד חוזרת על עצמה במעגלים. אנחנו חוזרים על אותן טעויות

יש לנו תפקיד להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, והתפקיד הזה מחייב אותנו לשכון לבדד, לא לנסות להיות חלק מכולם. כשיהודי לא מתבדל – הוא מסכן את עצם קיומו. לא רק את קיומו הרוחני, גם את קיומו הפיזי.

מה עשה הקב"ה? העמיד עליהם את המן. פתאום היהודים מקבלים כתף קרה מכולם, פתאום דמם הופקר. יוצאת גזירה להשמיד עם שלם באין פוצה פה ומצפץ. וכולם שותקים.

מה היה קורה אילו הקב"ה היה מתערב בדרך ניסית גלויה והעמלקים היו מתים במגפה? עם ישראל היה נשאר חי, אבל לא היה מתקן את הטעות. הוא היה ממשיך לנסות להתחבר אל הגויים ולקבל מהם אישור שהוא בסדר. הוא היה פוטר את כל האירוע של הגזירה במחי יד, ומתייחס לכך כאל אפיזודה חולפת. לא נורא, קורה לכל אחד, הסיתו אותם נגדנו, הם קצת התבלבלו, הנה הכל נשכח ואנחנו שוב חברים.

מה עשה הקב"ה? אילץ את היהודים להיקהל ולעמוד על נפשם, להשמיד ולהרוג ולאבד במו ידיהם את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם. ולא רק את הלוחמים המחבלים, אלא גם טף ונשים, ה"בלתי מעורבים". כדי להודיע ולהיודע קבל עם ועדה, ובעיקר כלפי עצמנו: אין לנו חלק ונחלה עם הגויים. אנחנו לא מנסים למצוא חן בעיניכם, לא מנסים לקבל מכם אישור. אנחנו חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו. לא מוצא חן בעיניכם? מצוין.

הקב"ה הוביל את עם ישראל להבנה, שבלי התובנה הזאת, בלי ההפרדה הזאת – **לא רק קיומם הרוחני בסכנה אלא גם קיומם הפיזי**. אין מציאות של קיום ליהודי שמנסה להיות חבר של גוי. אתה רוצה להיות חבר שלו? בבקשה, תראה שהוא יאכל אותך. הדרך היחידה להתקיים היא – להתרחק, בגאווה יהודית.

ועדיין, מכיון שהדבר הגיע באישורו של אחשורוש, היתה אפשרות להיסחף ולהתבלבל ולחשוב שכל זה מגיע בשליחותו של אחשורוש, שאנחנו בני חסותו וילדי טיפוחיו.

לכן המאורע של הנס מסתיים בנקודה מאוד משמעותית: "ביום ההוא בא מספר ההרוגים בשושן הבירה לפני המלך. ויאמר המלך לאסתר המלכה: בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש, ואת עשרת בני המן! בשאר מדינות המלך מה עשו?" כלומר: "תראו כמה הרגתם, כמה בלתי מעורבים! ואיך העזתם להרוג עשרה שרים? נתתי לכם אשראי, אבל סליחה, לא התכוונתי עד כדי כך!" (כך מבואר בילקוט, שזו היתה התקפה). והוא מסיים את המשפט: "ומה שאלתך ותינתן לך?" מבואר בילקוט שבא מלאך וסטרו על פיו.

ומה אסתר עונה? לא מתנצלת ולא מבטיחה שזה לא יקרה שוב. היא מגיבה בחוצפה יהודית: "אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום, ואת עשרת בני המן יתלו על העץ". היא נביאה ויודעת שהקב"ה נמצא איתה, ולכן היא לא מתרגשת מהמלך הכועס, אלא מוסיפה שמן למדורה: "הצלחנו כל כך? יופי, נעשה את זה עוד יום, וגם את השרים שלך נשפיל עד עפר".

וכל זה קורה כדי שלא נחשוב שאחשורוש חבר שלנו. לנו יש את הקב"ה בלבד. עם הגויים צריך איכשהו להסתדר כל עוד שאנחנו בגלות, לא להתגרות בגויים כל עוד שלא קיבלנו אישור מהקב"ה על כך, אבל מצד שני – לא להתערבב, לא לבקש אישור, לא לנסות למצוא חן. כולם שונאים אותנו, כולל החברים הטובים כביכול. אין לנו מה לחפש אצלם.

מה כל זה קשור אלינו? אין צורך להסביר. צריך פשוט לפתוח עיתון ולראות את הכל מתרחש מול העיניים, קורה כאן ועכשיו. ואם נוצר בלגן בלב בתוך השטף של הדיווחים על ביידן ועל נתניהו, על הצביעות של העולם ועל המבוכה וחוסר האונים של עם ישראל כרגע – בדיוק בשביל זה ניתנה לנו מגילת אסתר. לא בשביל לקרוא **מה היה בשושן**, אלא בשביל להבין **מה קורה היום**. לא בשביל להגיד ווארט על "מי זה אחשורוש", אלא בשביל להבין "מי זה ביידן".

אנחנו עם של נצח, עם ה' שנמצא במרכז הבריאה מזמן מתן תורה ועד עכשיו, כלום לא השתנה. אנחנו באמצע התהליך של ההתקרבות לקראת התיקון השלם של העולם, ויש לנו אישית חלק מרכזי בתהליך הזה. כל התחזקות שלנו בתורה, בהבנת תפקידנו כיהודים, בתפילה אמיתית מעומק הלב לישועה – מחוללת פלאים.

אנחנו מבקשים גאולה. מה זו גאולה? זה לא מושג ערטילאי מעולם אחר, שאין לנו השגה בו, (כמו כל השאלות שתמיד מנקרות: בית מקדש מאש – מה זה? ואיך נכנסים אליו? "משיח" – מה זה? זה בן אדם בכלל או מלאך? ובכלל, שמענו שישארו רק מתי מעט לראות את המשיח, ואין לנו בכלל מושגים בזה, וכו' וכו'). גאולה זה חיים טובים עם הקב"ה, עם אהבת ה' ויראת שמים מוחשית, עם בית מקדש שנכנסים אליו ומקריבים בו קרבנות, עם עם ישראל שלם שמאמין בה' ומשתחוה לפניו, עם עולם שלם שמכיר סוף סוף באמת ובנצחיות של היהדות. בקשת גאולה זה בקשה על החיים שלנו, התורה מדברת על החיים.

התקופה שלנו היסטורית לא פחות מתקופות אחרות שאנחנו מדברים עליהן בחרדת קודש. נקוה לה' לראות במהרה את סוף הסיפור בישועת עולמים לנו ולכל ישראל. זה תלוי בנו.

*

עד כאן המאמר, ועכשיו להבהרות.

ישאל השואל: "מה המסר כאן בעצם? מה בכלל נוגעת אלינו כל הפוליטיקה העולמית? ובעצם מה באת להגיד למעשה, שצריך להתחזק בתפילה? אז תגיד את זה מיד בהתחלה בשני משפטים! מה זה עניינו כל היחס לאמריקאים?"

המסר הוא אחד: **זה כן עניינו מה שקורה עכשיו בעולם**, כי זה קורה סביבנו, ויש כאן מסר מהקב"ה אלינו. ואת המסר צריך להבין, וללמוד. זה עתה פרוס לידי עיתון מפורסם, שפתחתי רק כדי להגדיר את הנקודה של החידוד וההבהרה, וכמובן מיד צץ מולי המשפט הצפוי: "בתוך נמצאים בני הציבור החרדי... הם רוצים רק לחיות כמו שיהודי רוצה לחיות, לחנך את הילדים לתורה ולמצוות, הא ותו לא".

זו הנקודה, שהציבור החרדי לא רוצה רק "לחנך את ילדיו לתורה ולמצוות ותו לא". בשמונה עשרה שיהודי מתפלל כל יום כתוב דברים נוספים רבים חוץ מ"אתה חונן". כתוב שם על ציפיה להרמת קרן ישראל, לשכינת ה' בירושלים, לצמיחת קרן דוד, לקיבוץ נדחי ישראל, ולהכרתת אויבי ישראל מן העולם.

והציפיה הזו צריכה לבקוע מתוך המציאות, מתוך חיבור לעם ישראל, מתוך חיבור להיסטוריה של עם ישראל, מתוך הבנה על מהותו של העם היהודי ושליחותו הנצחית. זו לא ציונות בגירסה חרדית, אלא אהבת ציון בגירסתה המקורית והפשוטה.